

ARHIM. EMILIANOS
SIMONOPETRITUL

TÂLCUIRE LA

SFÂNTUL MAXIM
MĂRTURISITORUL

CAPETE DESPRE DRAGOSTE

Traducere din limba greacă și
Cuvânt introductiv de
Ierom. Agapie (Corbu)

SF. NECHIFARIE

CUPRINS

CUVÂNT INTRODUCTIV:

De la Sfântul Antonie cel Mare la

Părintele Emilianos Simonopetritul VII

1. CAPETELE 1-2.....	1
2. CAPETELE 3-7.....	25
3. CAPETELE 8, 13, 10, 12.....	67
4. CAPETELE 14-17, 21.....	89
5. CAPETELE 24-25.....	119
6. CAPETELE 26-28, 30, 32-33.....	139

TÂLCUIRE LA

SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL

CAPETE DESPRE DRAGOSTE

1

Toate capetele despre iubire ale Sfântului Maxim se inspiră din viața de zi cu zi a omului și din tainica nuntă a lui Dumnezeu cu fiecare suflet; de aceea au o expresie pur nupțială. Autenticitatea iubirii față de Dumnezeu are legătură cu trăsăturile de legalitate, de statornicie și de credincioșie din căsătorie. Cel care Îl iubește în mod autentic pe Dumnezeu este cel care nu introduce în viața sa „divorțul“ cu Dumnezeu, adică nu aduce o a treia persoană sau vreun alt lucru care intervine și anulează credincioșia conjugală dintre sufletul său și Dumnezeu.

Cel care Îl iubește în mod autentic pe Dumnezeu, acesta se și roagă întotdeauna neîmprăștiat. Iar cel ce se roagă întotdeauna neîmprăștiat, acesta Îl și iubește în mod autentic pe Dumnezeu. Dar cel care are mintea țintuită de ceva din cele pământești, acela nu se roagă neîmprăștiat. [II, 1]

Întrucât Sfântul Maxim consideră iubirea o întrepătrundere, o unire cu Dumnezeu, este cu neputință să

concepă că există iubire în omul care nu se roagă neîmprăștiat. Elementul absolut necesar al vieții duhovnicești este neîmprăștierea minții, pentru că unirea cu Dumnezeu se face, mai întâi de toate, la nivelul minții. Când cineva spune: „Am gânduri la rugăciune, nu pot să mă concentrez“ sau „Sunt rece, nu înțeleg nimic!“ – asta înseamnă că nu Îl iubește pe Dumnezeu cu adevărat și că nici nu L-a iubit vreodată.

Adeseori spunem că Îl iubim pe Dumnezeu, cântăm iubirea Lui, dar nu putem să ne rugăm neîmprăștiat. Mințim, nu Îl iubim, pentru că iubirea autentică pentru Dumnezeu este o cauză generatoare a rugăciunii neîmprăștiate, iar rugăciunea neîmprăștiată este cauză a iubirii autentice pentru Dumnezeu.

Vrei să folosești un criteriu practic ca să vezi dacă Îl iubești pe Dumnezeu? Urmărește să vezi dacă te rogi neîmprăștiat, adică dacă mintea ta, partea ta rațională, nu se împrăștie, nu este sfâșiată nici de dorințe, nici de gânduri, nici de patimi, nici de vreun alt element străin, care nu este inteligibil sau imaterial. Tot ceea ce sfâșie și împrăștie mintea dezvăluie faptul că nu Îl iubim pe Dumnezeu, pentru că iubirea lui Dumnezeu este un zid care ne înconjură, și nimic nu poate să intre în lumea minții noastre. Am un fierăstrău, am și o bucată de lemn. O tai pe ici, pe colo, o bucată cade de aici, cealaltă de acolo. Ceva asemănător pățește și mintea noastră, este sfâșiată de gânduri, de patimi, adică de înclinațiile inimii, de poftă și de orice altceva.

Mintea ți se roagă neîmprăștiat? Adică, rămâne nerănită, neatinsă de orice gând, imaginație, patimă,

lucrare, dispoziție, gândire? Atunci, fii sigur că Îl iubești pe Dumnezeu! Rugăciunea neîmprăștiată este un mod ușor de a te încredința dacă Îl iubești pe Dumnezeu, dar și un mijloc pentru a-L iubi pe Dumnezeu.

Cel care Îl iubește în mod autentic pe Dumnezeu, acesta se și roagă întotdeauna neîmprăștiat. Nu există nicio îndoială că-ți bați joc de tine însuși dacă crezi că Îl iubești pe Dumnezeu atunci când mintea ta nu este neîmprăștiată.

Ce înseamnă *cel care Îl iubește în mod autentic* (γνήσιως) *pe Dumnezeu*? De la ce verb provine adjectivul γνήσιος, „autentic“? De la verbul γίγνομαι, care înseamnă „mă nasc în mod firesc“, adică sunt un fiu prin fire, născut din tată și din soția tatălui meu, nu sunt un bastard, fiul unei amante. Prin urmare, *cel care Îl iubește în mod autentic pe Dumnezeu* este cel care Îl iubește în mod firesc și adevărat pe Dumnezeu; și tot ceea ce creează el, tot ceea ce naște, provine dintr-o căsătorie legiuită.

Așadar, gândul – sau fiecare poftă, voie sau amintire care îmi sfâșie mintea – este un copil nelegitim, nu este de la Dumnezeu, nici din duhul meu, care se află împreună cu El, se unește cu Tatăl. Împrăștierea minții este preacurvie. Vâr, putem să spunem, o femeie străină în inima mea, iar această femeie devine un rival al lui Dumnezeu, devine, ca să zic așa, un idol, adică persoana cu care eu preacurvesc. De aceea Dumnezeu și prorocii au numit idolatria „preacurvie“. De asemenea, Sfânta Scriptură obișnuiește să numească gândurile, părerile, ideile, imboldurile noastre „idoli“. Dar și când îi vedem pe israeliți căzând în idolatrie, victime ale gândurilor lor, ale socotelilor lor, ale cauzelor gândurilor

lor, Sfânta Scriptură spune despre ei că „fiii lui Israel au preacurvit“ (cf. Jud. 2, 17; Os. 4, 12).

Să luăm un exemplu simplu. Mă rog, și înlăuntrul meu simt o oarecare tendință, o patimă, ca să se facă ceva. Lucrul acesta mărturisește existența unei preacurvii care s-a săvârșit în cele mai adânci laturi ale existenței mele, din cauza unei patimi a părții mele irascibile sau a celei pofitoare, potrivit cu ce era lucrul care a creat tendința, pofta.

Prin urmare, cel care se roagă neîmprăștiat nu săvârșește înlăuntrul său legături ilegitime, de preacurvie, ci se unește cu Dumnezeu în mod firesc. Tot ce crează, tot ce naște, naște în mod firesc și adevărat de la Dumnezeu. Prin urmare, mișcarea firească a minții este doar cea îndreptată către Dumnezeu, pentru că aceasta este energia și activitatea firească a minții: faptul de a se înălța către Tatăl. Expresia *cel care Îl iubește în mod autentic pe Dumnezeu* are legătură cu mintea. Adică, Îl iubesc în mod autentic pe Dumnezeu atunci când mintea mea se înalță în mod autentic către El. Numai cine Îl iubește în mod autentic pe Dumnezeu vine cu adevărat împreună cu Dumnezeu, merge împreună cu El, se culcă împreună cu El și se scoală împreună cu El¹. Oricine este împrăștiat la rugăciune înseamnă că deja a preacurvit în inima sa, iar „femeia“ lui este lucrul care a

---

¹ *Slujba Schimei mari*, Rugăciunea de după Cuvântul de învățătură.

intrat înlăuntrul său și i-a îndepărtat mintea de Dumnezeu, de Cel asemenea lui, de „soțul“ lui.

Iar cel ce se roagă întotdeauna neîmprăștiat, acesta îl și iubește în mod autentic pe Dumnezeu. Cine se roagă neîmprăștiat a făcut o nuntă mistică cu Dumnezeu și poate să cânte acel „Aliluia!“ din *Apocalipsă*, cântarea de nuntă către Dumnezeu, a aceluia care L-au iubit în mod autentic și s-au însoțit în mod autentic cu El (cf. Apoc. 19, 1).

În a doua centurie, Sfântul Maxim face, încă de la început, o distincție curajoasă și hotărâtă. Nu vrea să ne batjocorească, nu vrea să ne înșele, să trăim o viață deșartă, înșelătoare, zadarnică. Nu vrea ca zilele noastre să fie cu totul lipsite de rod, de iubire. De aceea, imediat după primul rând al primului capitol unește iubirea cu rugăciunea, pentru că rugăciunea ne unește cu Dumnezeu. Dar și iubirea, contrarul izolării, al egoismului și al însingurării, este unire, însoțire cu altul sau cu alții, iar însoțirea cu Dumnezeu se face prin rugăciune.

Rugăciunea este depășirea timpului și intrarea în nevroemelnicia și în nehotărnicia, în desăvârșirea și în strălucirea lui Dumnezeu. Prin urmare, rugăciunea este întrepătrunderea noastră cu Dumnezeu, cuprinderea noastră în Dumnezeu, faptul de a deveni una cu El și, ca să spunem așa, dispariția noastră. Acestea se întâmplă la rugăciune, aceasta este rugăciunea. De aceea iubirea și rugăciunea au o legătură atât de strânsă, încât una înseamnă cealaltă.

Dar cel care are mintea țintuită de ceva din cele pământești nu se roagă neîmprăștiat. Când mintea ta, la

vremea rugăciunii sau în orice altă clipă, nu este cu totul ținută în Dumnezeu, ci s-a lipit de ceva, a fost trimisă la ceva din cele pământești, s-a întors către ceva, tinde către ceva, atunci nu te rogi neîmprăștiat, nici nu ai iubire. Când mintea are legătură cu ceva, este cu neputință să te rogi neîmprăștiat.

Spre ce tinde mintea? Spre cele care sunt ale minții și ale lucrurilor aflate în legătură cu mintea. Adică, tinde spre cele care se potrivesc cu partea noastră rațională, volitivă și poftitoare. O poftă, o părere sau o voință de-a noastră – „Asta cred că ar trebui făcut, pentru că altfel se surpă lumea!“ – sunt o abatere a minții și ne fac incapabili să ne rugăm neîmprăștiat. În minte trebuie să existe o stare de golire deplină, toate să fi fost lepădate, afundate în adâncul neștiinței și al uitării, pentru ca mintea să poată ajunge întraripată și să se ancoreze în Dumnezeu.

Mintea care zăbovește într-un lucru perceput de simțuri are patimă în mod sigur față de acesta; de pildă, o poftă sau întristare sau mânie sau ținere de minte a răului. Iar dacă nu va disprețui acel lucru, nu poate să se elibereze de acea patimă. [II, 2]

Capul acesta este o oglindă în care putem vedea adâncul sufletului nostru. Când mintea scapă și se duce altundeva, acest fapt nu este întâmplător, nu este un gând oarecare sau o anumită cădere a minții, ceva care mi se întâmplă în clipa de față, ci dezvăluie că înlăuntrul meu există o patimă foarte adânc înrădăcinată, pe care trebuie să o descopăr.

De exemplu, mă rog, și mintea mi se duce undeva. Se poate să mă lupt, și mintea să mi se întoarcă la înțeleșurile pe care I le spuneam lui Dumnezeu. Dar aceasta nu înseamnă că am biruit în mod definitiv. Aceasta este o lucrare de o clipă, o împotrivire pe care o fac în acel moment. Cert și esențial este că, pentru ca mintea mea să meargă undeva – mai ales când ea zăbovește, când stăruie sau revine mereu acolo –, există o patimă oarecare pe care trebuie să o gășesc. Neafând-o, gândul sau înțeleșul vor reveni mereu în acel punct.

Vii și mă întrebi: „Gheronda, de ce se întâmplă lucrul acesta în mănăstirea noastră, deși Părinții spun tocmai contrarul?“ Îți explic, și îmi spui că am dreptate. După o lună, revii la aceeași întrebare. Îți explic din nou, înțelegi, îmi spui: „Iartă-mă, am făcut-o din egoism!“.

De îndată ce renaște în noi vreo dorință, adică vreun motiv, vreo pricină, când iarăși ceva ne atinge sau ne ofensează, când suntem răniți undeva sau când ceva din cele pe care le vrem nu se împlinesc, ne întoarcem din nou la cele pe care le-am discutat poate de cincisprezece-douăzeci de ori în ultimii douăzeci de ani. Asta înseamnă că există o anumită patimă.

În tine ia naștere o concepție potrivnică față de cea care domnește în mănăstire, față de ceea ce spune Starețul, iar tu te întrebi: „Ce vrea de la mine Dumnezeu, în acest caz concret?“ Problema este lămurită, o înțelegi. După multă vreme, te întrebi din nou: „Ce vrea oare Dumnezeu de la mine? Din moment ce lucrul acesta este ilogic, voi face și în acest caz ascultare, sau Dumnezeu m-a trimis aici ca să spun adevărul?“ Revii la vechea problemă. Revenirea

ta nu are nicio legătură cu adevărul, nici cu iubirea față de mănăstire, nici cu smerenia. Are legătură numai cu o anumită patimă, iar patima poate fi o părere, o poftă sau un egoism, potrivit cu problema la care revii.

Când vezi că mintea ta revine la ceva perceptut de simțuri, la ceva care îți grăiește, care are legătură cu tine, care are putere pentru tine, care este viu și te preocupă, atunci să fii sigur că ascunzi înlăuntrul tău o patimă. Și se referă apoi la câteva: *de pildă, o poftă sau întristare sau mânie sau ținere de minte a răului.*

De pildă, o poftă. Când pofta este patimă sau devine patimă? Când este rea? Nu. Fiecare poftă este patimă, pentru că, atâta timp cât ea se află înlăuntrul nostru, nu există rugăciune neîmprăștiată. Prin urmare, nu există iubire pentru Dumnezeu, ci preacurvia care se săvârșește cu lucrul pe care-l poftim. „Poftesc“ (ἐπιθυμῶ) înseamnă „îmi întorc iuțimea (θυμός), simțurile mele, sensibilitatea mea către ceva“. Lucrul acesta are pentru mine o putere, un caracter viu înlăuntrul meu, are o legătură strânsă cu părerile mele, cu tot ceea ce mișcă adâncul sufletului meu, cu ceea ce mă face să mă leg atât de strâns de el, încât să devenim una. Această profunzime, părerea proprie, constituie egoul, prin excelență, al omului.

Prin urmare, pofta, dorința, este ceva cu care îmi leg în mod foarte viu sinele, oarecum nuntesc cu ea, așa încât să nu mai pot fără ea. Dorința poate să fie oricum: bună sau rea.

Sau întristare. Întristarea înseamnă ceea ce, de obicei, numim indispoziție, amărăciune. „Mi-ai amărât inima“, se zice. Dar care este sensul ei esențial? Substantivul ἄθυμια,

DE LA SFÂNTUL ANTONIE CEL MARE LA PĂRINTELE EMILIANOS SIMONOPETRITUL *sau despre căile tradiției rugăciunii curate*

Ἦν μετέχει τις κατὰ θεοῦ χάριν ἀγαθῶν
καὶ ἄλλοις ἀφθόως μεταδοῦναι χρεώστης ἐστί.*

O alegere ca aceea a *Capetelor despre dragoste*, făcută de Părintele Emilianos Simonopetritul pentru a le tâlcui fiilor și fiicelor sale duhovnicești, nu poate fi pusă pe seama întâmplării, mai ales că textele filocalice care așteptau o explicare nu-i lipseau. În primul rând, să spunem că această scriere a Sfântului Maxim Mărturisitorul reprezintă, după părerea erudiților, cea mai completă scriere a sa despre viața duhovnicească, fiind totodată și cea mai cunoscută printre nespecialiști, și că tematica ei duhovnicească bogată a făcut-o extrem de căutată, astfel încât Sfântul Nicodim Aghioritul a ținut să o includă în *Filocalia* sa, editată în anul 1782. Din întregul celor 400 de capete ale lucrării Sfântului Maxim, Părintele Emilianos s-a restrâns la explicarea a numai 22 de capete, și de aceea câteva precizări suplimentare legate de întregul scrierii îi vor veni, cu siguranță, în ajutor cititorului român, pentru a putea situa atât o scriere veche de treisprezece veacuri, cât și tâlcuirea modernă, pe filiația teologică și duhovnicească de care depinde receptarea cât mai deplină a ambelor texte.

---

* Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete gnostice* I, 29.